

COMPAREISHENÇA SINDICA D'ARAN EN PLEN DETH PARLAMENT DE CATALUNYA- Defensa dera IL tara modificacion dera Lei

25 de gèr de 2023

Gràcies vicepresidenta

Bona tarde President, conseller, deputats e deputades, me permeteran qu'abans de començar era mia intervencion saluda tanben as magnifics conselhèrs deth Conselh Generau d'Aran qu'aué son tanben presents en emicicle.

Compareishi aué, coma sindica d'Aran, en plen deth Parlament de Catalunya en vertut de çò que mandate er article 79 dera Lei de Règim Especiau d'Aran e de çò qu'establís tanben er Estatut d'Autonomia de Catalunya, entà presentar e deféner era iniciativa legislativa qu'era maxima institucion d'Aran presentèc eth passat mes de noveme en aguesta cramba entà modificar era disposicion addicionau dera Lei 8/2022, sus er emplec e aprenedissatge des lengües oficials en ensenhament non universitari.

Pendent era mia darrèra compareishença en aguesta cramba, en sen dera Comission d'Ahèrs Institucionaus eth passat mes de noveme, les relatè era dramatica e delicada situacion que viu era lengua pròpria d'Aran: infrafinançament, incompliment e deficient desplegament dera legislacion vigenta e besonh de reformes en çò que tanh ath dret lingüistic, er emplec jos minims o manca de consciéncia sociala sus era critica situacion son quauqui des elements que configuren era espada de damòcles que menace ara nòsta lengua.

Per çò que hè ara manca de finançament enes darrèri dies i a auut quauqui auanci que, demoram, daurisquen ua naua e esperançadora etapa entar aranés, que les rembrebi, ei tanben lengua oficiala en Catalunya.

Eth passat diuendres 13 de gèr, era comission bilaterau Generalitat de Catalunya_Conselh Generau, aprovaue ua melhora dera dotacion economica en matèria d'aranès de 200.000 euros qu'ei eth prumèr pas entà, atau e coma s'a comprometet era Generalitat de Catalunya ena declaracion institucionau aprovada per andús govèrns, qu'aguest 2023 culmine eth procès d'actualizacion deth traspàs competenciau atau coma er establiment des mecanismes de besonh entà qu'era maxima institucion aranesa pogue desvolopar, damb garanties, era sua competéncia

plea en aguesta matèria, atau e coma establís er article 51 dera Lei de Regim Especiau d'Aran. Un prumèr pas que, coma digui, demoram que mos place, ja definitivaments, ena bona direccion.

Non ei eth prètzhèt dera mia intervencion emplegar aguest empont entà daurir nauaments eth capitol de grèuges qu'acumule era lengua pròpria d'Aran, mès cèrtaments ei era manca de solucions entad aguesti grèuges es qu'an provocat qu'aué se debate aguesta iniciativa legislativa deth Conselh Generau d'Aran.

Ua des problematiques de hons se visualize en un reconeishment, proteccion e promocion clarament insuficients der aranès en dessenh e implementacion des politiquas lingüistiques prebotjades, istoricaments, pera Generalitat de Catalunya, a despièch d'èster ua lengua oficiau especiauments vulnerabla. Se revisam era politica lingüistica prebotjada pera Generalitat de Catalunya pendent es darrèri ans vedem que s'a articulat damb plantejaments qu'an plaçat ath catalan coma pèira angulara dera politica institucionau, en tot condemnar ar aranés a ua posicion residuau e accessòria.

E non me mauinterpretèn, aguesta reflexion non vò èster ua critica ath govèrn de Catalunya, present o passat, se non que preten argumentar e explicar perquè mos trobam aué aciu.

Aguest tracte residuau deth qué parli se projècte tanben en dret lingüistic autonomic, que tot soent nègue tar aranés inclús eth reconeishment explicit deth sòn estatus juridic d'oficialitat. E açò, deputats e deputades, ei çò qu'a passat damb era aprovacion dera Lei sus er emplec e aprenedissatge des lengües oficiaus en ensenhament non universitari, ena qué, coma ja saben, non i a cap reconeishment explicit ara oficialitat dera lengua, ne se remassen es compromisi juridics contempladi ena Carta Europèa des Lengües Regionaus e Minoritàries, ne, tanpòc, reconeish er aranés coma lengua veiculara e d'aprenedissatge abituau, coma ven d'èster es darrèri quaranta ans dera man dera Escòla Aranesa.

Ua Escòla qu'ath long de tot aguest temps a estat un des èishi vertebradors dera societat aranesa, en tot èster clau tara normalizacion dera nòsta lengua pròpria, er aranés, e tà consolidar un modèl educatiu pròpri e plurilingüe que damb eth temps s'a demostrat coma un modèl d'èxit.

Eth trabalh des escòles dera Val d'Aran a trauès des sòns projèctes lingüistics an possibilitat un procès d'immersion lingüistica qu'a viabilizat qu'er escolanat aranés acabe era sua escolarizacion obligatòria damb eth mestreg de cinc lengües: es tres lengües oficiaus en Aran (aranés, catalan e castelhan) e dues lengües estrangèras (francés e anglés), en tot esdevier tanben un element clau de coesion e integracion social, e, sense dubte un sistèma unic en tot er Estat qu'ei un exemple de bones practiques en tractament e conviuença des lengües ena escòla e que, per contra, ei fòrça desconeishut.

Ei per aquerò qu'era aprovacion d'aguesta Lei siguec viscuda en Aran coma un atac ara nòsta lengua e, pr'amor d'aquerò tanben, eth plen deth Conselh Generau d'Aran, damb eth supòrt deth sector educatiu aranés, aprovaue en junh d'estan passat ua declaracion institucionau entà exigir ara Generalitat de Catalunya e ath Parlament de Catalunya era modificacion dera Lei tath reconeishment der aranés coma lengua pròpria d'Aran e oficiau en Catalunya e deth sòn caractèr coma lengua veïculara e d'aprenedissatge ena Escòla Aranesa.

“Qui ten era lengua, que ten era clau”, atau ac didie er escrivan occitan Frederic Mistral, prèmi nobèl de literatura en 1904. E atau ei, era lengua, non ei sonque un element identitari de prumèr orde, se non tanben, un element essenciau de coesion e integracion social, e tanben, de progression social, mès massa soent, malerosaments, s'emplegue coma un recors entà ahiscar eth conflicte politic e social, quauquarren que ja les digui non ei cap er objectiu deth govèrn d'Aran. Ath contrari.

Atau donc, conscients des dificultats qu'a provocat era negociacion, tramitacion e aprovacion d'aguesta Lei, qu'auem resolut presentar era Iniciativa tà modificar unicaments era disposicion adicionau d'aguest tèxte, entà, per un costat, non interferir ena rèsta der articulat e, per aute, entà garantir era seguretat juridica e esvitar interpretacions erronèes en un futur que meten en risc er aranés coma lengua veïculara e d'aprenedissatge abituaue enes centres educatius dera Val d'Aran.

Sabem deputats e deputades que non i a auut intencionalitat ena aprovacion d'aguesta lei per çò que hè ar aranés, probablament, e atau quauqui de vostés atau mos ac an hèt a saber, i a auut era voluntat de proteccion dera nòsta lengua, mès, aguesta voluntat, qu'arregraïm, ei de besonh que sigue tostemps restacada ath concèpte clar de

compréner qu'era Val d'Aran, a trauès dera sua maxima institucion, ei un subjècte politic major d'edat que non a besonh de tuteles e paternalismes, se non de complicitats, empatia e respècte e leiautat institucionaus.

Er aranés, er occitan dera Val d'Aran, ei lengua oficiau en Catalunya, ei lengua **DE** Catalunya, e ei per aquerò que volem que sigue equiparat ath catalan, de manèra justa e equitativa, non sonque en recorsi, se non tanben en aqueth reconeishement que mos permete senter-mos acompanhadi, suenhadi e sustot, comprenudi.

E era comprension non ei possibla sense coneishement. Era UNESCO fixe en limit deth 30% d'emplec sociau era linha peth dejós dera quau ua lengua se trape en perilh d'extincion. Er aranés, segontes es darrères donades des enquèstes d'usi lingüistics, a ath torn d'un 20% d'emplec sociau. Ei a díder, era lengua se morís. E damb era, tanben ac hè, sense dubte, er autogovèrn e era autonomia politica. Totun, non mos resignam. Per aquerò èm tanben aué aciu, entà demanar-les qu'apròven aguesta Iniciativa, coma un gèst de responsabilitat, comprension e respècte que mos hèsque recuperar era confiança en aguesta cramba e ena voluntat compartida de conservar ua lengua qu'ei tanben sua e de tot Catalunya, e que volem viua, fòrta e utila. Un gèst qu'ajude a refortilhar es laci d'Aran damb Catalunya a trauès d'aguesta cramba ara que seguiram apropant-mos entà assolidar era nòsta maduresa politica e institucionau en tot deféner es drets d'Aran e dera sua ciutadania.

Gràcies deputats e deputades.